

Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten vzw
KOMT OP VOOR WERKNEMERS ZONDER PAPIEREN

JAARVERSLAG 2009

Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten vzw
Gaucheretstraat 164, 1030 Brussel
www.orcasite.be - info@orcasite.be
Tel. 02/274 14 31 - Fax 02/274 14 48

Foto's cover van Creative Commons Flickr: *David Dennis, Karlmarxinthepark, Alaskan Dude*

INLEIDING

2009 was een bewogen jaar voor OR.C.A. Er werden verschillende projecten afgewerkt die in 2008 waren opgestart, en nieuwe projecten werden aangevat. De stafmedewerkster van OR.C.A. kreeg in 2009, dankzij steun van de Koning Boudewijnstichting, het gezelschap van een projectmedewerkster huishoudpersoneel.

Ook de actualiteit stond niet stil: er waren de aanhoudende discussies over hoe de regering het regularisatiebeleid zou aanpakken. Zou er iets uit de bus komen of niet? We kregen, mede door de uitblijvende regularisatiemaatregel, te maken met de zaak rond de vzw Brasileuro, waarbij vierhonderd werknemers in de dienstenchequesector zorgden voor een historische vergadering in de vakbondsgebouwen van het ACV van Brussel. Meer hierover in onze hoofdstukken over onze werking naar de doelgroep.

En tenslotte was er ons gevecht om financieel het hoofd boven water te houden. In 2009 lukte ons dat aardig. Maar hoewel we bij verschillende overheden de vraag naar structurele financiering hebben gesteld, moeten we vaststellen dat we hier nog steeds niet in geslaagd zijn. Het is telkens een krachttoer om via projectfinanciering een coherente werking te ontwikkelen. Hoe precair die situatie is, merkten we opnieuw tegen het einde van 2009, toen bleek dat door het afkeuren van een aantal grote projecten, er nauwelijks middelen waren voor 2010. Dankzij een aantal meevallers op het einde van het jaar konden we gelukkig de werking tijdelijk verder zetten.

OR.C.A. kreeg in 2009 steun van de Koning Boudewijnstichting, Welzijnszorg, Triodos Fonds, 11.11.11, Groep ARCO, en andere donateurs. We danken ook de mensen die gedoneerd hebben voor ons juridisch fonds, waarmee we behartenswaardige zaken verzekeren van een professionele juridische begeleiding.

Wat we met de morele steun van velen, de financiële toelagen van enkelen en vooral met veel goede moed hebben uitgevoerd, kan u lezen op de volgende pagina's.

WERKEN MET DE DOELGROEP

‘Werknemers zonder papieren een stem geven’ is sinds OR.C.A.’s ontstaan een belangrijke doelstelling. Tegelijk is het ook een grote uitdaging. OR.C.A. heeft een beperkte personeelsbezetting en heeft zichzelf vele taken opgelegd. Om te kunnen werken aan empowerment van kwetsbare werknemers moet je hen opzoeken en met hen praten. Hen op een kwaliteitsvolle manier benaderen en er voor zorgen dat dat voor de werknemers zinvol is vraagt een grote tijdsinvestering.

Ons werk met de doelgroep is daarom altijd een zoektocht om met de tijd, de middelen en de expertise waarover we beschikken, een betekenisvolle investering te doen. Elk project is een experiment, en wordt na afloop zorgvuldig geëvalueerd. We zijn ook steeds op zoek naar partners die ervoor kunnen zorgen dat de inspanningen die we leveren niet verloren gaan één keer een project is afgelopen.

De nieuwe medewerkster huishoudpersoneel zorgde voor een heel nieuwe dynamiek in onze werking naar de doelgroep. Dat blijkt ook duidelijk uit de cijfers van onze helpdesk.

Projecten en activiteiten

Een focus op de Spaanstalige gemeenschap

Met steun van de Koning Boudewijnstichting en 11.11.11 sloten we een project af (opgestart in 2008) waarbij we de Spaanstalige Latijns-Amerikaanse migranten in ons land opzochten en informeerden over hun rechten. We organiseerden workshops met migrantenorganisaties uit Brussel en Antwerpen, waar we ook de vakbonden uitnodigden. Het project werd afgesloten in maart met een rapport en een workshop rond migratie en ontwikkeling voor de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. Het rapport, met als titel ‘Ecuador hier en ginder’, en de workshop vertrokken vanuit de concrete case study van Ecuador. De workshop werd druk bijgewoond en positief onthaald. Het rapport is nog steeds beschikbaar op onze website in verschillende talen

Net als in ons project rond nieuwe EU-burgers in 2008, werkten we voor dit project met een zelfstandige consulent die voor ons de contacten legde en de vormingen gaf. We voelden al heel snel dat vanuit de Latijns-Amerikaanse organisaties veel vragen werden gesteld over onze bedoelingen en ons engagement.

Het bleek moeilijk om zomaar een vorming te organiseren en dan weer te vertrekken. Aan elke vorming gingen lange gesprekken vooraf, en we kregen uitdrukkelijk de vraag naar wat er nadien nog zou gebeuren.

Dankzij onze medewerkster huishoudpersoneel, die eveneens Spaans spreekt, zijn we er nadien toch nog in geslaagd om het contact met de Latijns-Amerikaanse gemeenschap te onderhouden. Uiteindelijk hebben heel wat Spaanstalige Latino's in 2009 onze helpdesk geconsulteerd, daar waar we in vorige jaren telkens slechts een handvol vragen kregen uit deze gemeenschap.

In oktober werden we door FOS-Socialistische Solidariteit (een Noord-Zuidorganisatie) uitgenodigd voor een ontmoeting met Ecuadoraanse vakbondsmensen, waarin we gediscussieerd hebben over de parallellen tussen hun werk en het werk dat OR.C.A. hier in België doet met Ecuadoranen.

We leerden uit dit project dat elke gemeenschap specifieke verwachtingen heeft, en dat we goed moeten nadenken voor we het engagement aangaan om naar een nieuwe gemeenschap te stappen. Het bijwonen van feesten en misvieringen blijkt net zo belangrijk te zijn als het geven van vormingen rond arbeidsrechten. En wanneer we na afloop van ons project uit het zicht verdwijnen, kan dat ertoe leiden dat de werknemers waarmee we gewerkt hebben achterblijven met een gevoel van bekocht te zijn. Willen we werknemers zonder papieren echt het gevoel geven dat we er zijn voor hen, dan moeten we op lange termijn met hen kunnen werken, of op zoek gaan naar de juiste partners die voor die nabijheid kunnen zorgen.

Vormingssessies in samenwerking met de Meeting

De Meeting, een initiatief van Link=Brussel voor een eerstelijnswerking met mensen zonder wettig verblijf, organiseerde in 2009 voor het eerst een cursus Maatschappelijke Oriëntatie voor mensen zonder wettig verblijf. OR.C.A. werkt mee aan deze cursussen met vormingssessies rond arbeidsrechten. In 2009 ging het om een groep Franstalige migranten, die in de vormingsreeks ook informatie kregen over onder andere verblijf en medische zorgen.

Eerder heeft OR.C.A. al meegewerkt aan gelijkaardige vormingen bij het Intercultureel Netwerk Gent (zie vorige jaarverslagen). Een nieuwe vormingenreeks wordt door de Meeting gepland in 2010.

Huishoudpersoneel

In 2009 had OR.C.A. een extra medewerkster huishoudpersoneel, met steun van de Koning Boudewijnstichting, voor een onderzoeksproject rond legale mogelijkheden voor buitenlands huishoudpersoneel. De eigenlijke aanleiding voor het project was de aangekondigde regularisatie. We wilden met de extra medewerker verzekeren dat geïsoleerde huishoudbedienden toegang zouden hebben tot de informatie over regularisatie. We hoopten om via contacten met huishoudbedienden en hun werkgevers te ontdekken waarom deze werknemers nog zo vaak clandestien tewerkgesteld worden, en uitzoeken wat er kan gedaan worden om in de toekomst voor meer legaliteit te zorgen in de sector.

Omdat de rondzendbrief met betrekking tot de regularisatie op zich liet wachten, hebben we de planning omgegooid en zijn we vanaf januari al begonnen met ons onderzoek naar meer legale mogelijkheden voor buitenlands huishoudpersoneel. Meer hierover in het hoofdstuk 'Beleid'.

De inspanningen om ook de huishoudbedienden zelf te bevragen, hebben er wel voor gezorgd dat we een veel nauwer contact hebben kunnen opbouwen met een aantal gemeenschappen. In het kader van dit project werden focusgroepen georganiseerd met Filippijnse, Braziliaanse en Latijns-Amerikaanse huishoudbedienden. Tijdens deze focusgroepen vroegen we de huishoudbedienden naar hun beleving van

hun werk- en leefsituatie, en de belangrijkste problemen en noden die zij ervaren. Om tot de focusgroepen te komen, heeft de medewerkster huishoudpersoneel heel wat tijd geïnvesteerd in het bijwonen van bijeenkomsten en het voeren van gesprekken met sleutelfiguren. Dit is werk waar OR.C.A. voordien geen tijd voor had, en we merken nu al dat dit een heel nieuwe dynamiek met zich meebrengt.

Tijdens de regularisatiecampagne van 15 september tot en met 15 december heeft de medewerkster huishoudpersoneel heel wat individuele vragen beantwoord en vormingen gegeven in de Filippijnse gemeenschap en voor de Latijns-Amerikaanse Federatie in Antwerpen. Meer over OR.C.A.'s inspanningen rond de regularisatiecampagne op p.11.

In 2008 hebben we ook een project opgestart om buitenlands huishoudpersoneel te bereiken via radio. In 2009 heeft geluidskunstenares Anne Van Wichelen 4 radiospots afgewerkt, elk opgenomen in 4 talen, die huishoudsters zonder papieren informeren over hun rechten. De spots zijn te beluisteren via onze website, en werden door de medewerkster huishoudpersoneel van OR.C.A. voorgesteld op 2 Latijns-Amerikaanse en 1 Afrikaans radiostation in Brussel.

We laten het huishoudpersoneel ook in 2010 niet los. In 2011 wordt immers binnen de Internationale Arbeidsorganisatie een nieuw internationaal regelgevend instrument gelanceerd rond huishoudelijk werk. OR.C.A. wil ertoe bijdragen dat het buitenlands huishoudpersoneel in de onderhandelingen rond dat instrument een stem krijgt. In 2010 zullen we een project opstarten waarin we samen met de huishoudbedienden werken aan meer zichtbaarheid van hun werk en hun noden. Na een moeizame zoektocht naar fondsen voor dit project, zijn het uiteindelijk de vakbonden die ons ondersteunen om het op te starten.

Brasileuro

Deze situatie ontstond na de aankondiging in het regeerakkoord van Leterme 1 voor een verblijfsregularisatie via werk in 2007, maar voordat die maatregel was concreet gemaakt. 400 werknemers en werknemers waren met dienstencheques tewerkgesteld door een priester die hen voorspiegelde dat dit hen op weg zou helpen naar een legaal werk en verblijf, wat op dat moment niet klopte. Ze waren voornamelijk van Braziliaanse en Ecuadoraanse afkomst, en woonden grotendeels in Brussel en voor een klein deel in Antwerpen. Het bedrijf (verbonden met de vzw Brasileuro) startte in 2008 met zijn praktijken. OR.C.A. kreeg er regelmatig vragen over. Omdat er geen klachten waren van werknemers, ondernamen we geen stappen, al hebben we de werknemers telkens op het hart gedrukt dat deze situatie geenszins legaal was en ook geen uitzicht bood op legaliteit.

In 2009 werden het bedrijf en de vzw door het parket opgerold. Als gevolg daarvan stonden alle werknemers, die al sinds een maand niet meer betaald werden, op straat. OR.C.A., de Franstalige koepelorganisatie CIRE, ACV en ABVV hebben intensief samengewerkt om een oplossing te zoeken voor deze werknemers, samen met de Braziliaanse organisatie Abraço en een aantal andere sleutelfiguren.

Er werden in de loop van de maand april-mei vergaderingen belegd met de betrokken werknemers en met de bovengenoemde partners om tot een juiste aanpak te komen. In de lokalen van ACV Brussel werd een massaal bijgewoonde informatievergadering gehouden. Daarnaast werd er overlegd met verschillende bevoegde ministeries en administraties (Dienst Vreemdelingenzaken, Gewestelijke Ministers van Werk, Federaal Minister van erk) om een oplossing voor de werknemers te vinden. Gezien het niet om een geval van mensenhandel ging – de werknemers hadden geen loonfiches gekregen en misten allemaal minstens één maand loon, maar sprake van ernstige uitbuiting was er niet – bleek het echter niet mogelijk om binnen het bestaande wettelijke kader een evenwichtige uitweg te vinden, waar ook de beleidsmakers zich in konden vinden.

Vakbonden, CIRE, OR.C.A. en Abraço organiseerden samen met de werknemers nog een betoging voor het kabinet van toenmalig minister van Asiel en Migratie Turtelboom. De betoging was uniek omdat het één van de eerste keren was dat werknemers zonder papieren in ons land naar buiten kwamen als werknemers die belangrijk zijn voor de economie en de gezinnen in ons land. Zo eisten ze op een positieve manier hun plaats op. De eis van de betoging was om snel werk te maken van een regularisatie via werk, die ook voor de ex-werknemers van Cleanse/Brasileuro toegankelijk zou zijn.

Naast deze politieke demarches op zoek naar een oplossing werd voor de werknemers die dat wensten, ook een burgerlijke partijstelling georganiseerd in de rechtszaak tegen de werkgever. Een groep advocaten werd bereid gevonden om elk een aantal werknemers voor hun rekening te nemen, op basis van een uniforme burgerlijke partijstelling. De rechtszaak tegen de werkgever is lopende.

Toen in juli de regularisatiecampagne werd aangekondigd, hebben de meeste werknemers zich geconcentreerd op hun verblijfsdossier. Het is niet zeker of ze er allemaal in zullen slagen om hun situatie te regulariseren. Heel wat gezinnen waar de werkneemsters poetsten ontsloegen (tijdelijk) hun poetshulp nadat het bedrijf was opgerold, uit angst voor controles. Zonder het dienstenchequebedrijf als tussenpersoon werden zij immers opnieuw werkgevers van een werknemer zonder papieren.

De organisaties die in dit dossier betrokken waren, willen dit dossier verder opvolgen. We willen onder andere bespreken of er nog problemen zijn met socialezekerheidsrechten van de betrokken werknemers – er werden voor hen immers, zij het onvolledig, sociale zekerheidsbijdragen betaald – en hoe de regularisatie-dossiers van deze mensen verlopen. Daarnaast willen we ons buigen over een item dat in het najaar opdook in het fraudebestrijdingsplan van de secretaris voor fraudebestrijding Carl Devlies. Daarin werd gesteld dat naar aanleiding van deze zaak, er moet onderzocht worden of het onmogelijk kan gemaakt worden om buitenlanders zonder verblijfsvergunning aan de sociale zekerheid aan te geven. Er wordt ook opgeroepen om in tussentijd de ‘onrechtmatig bekomen rechten’ te blokkeren. We vragen ons af wat de zin is van het eerste voornemen. Het tweede voornemen (blokkeren van bekomen rechten) is volgens ons onwettig.

Inspiratieboek ‘Arbeidsrechten hebben geen grenzen’

Hoewel we zelf te klein zijn om actief werknemers zonder papieren te organiseren, kunnen we wel proberen om andere organisaties te ondersteunen die met deze werknemers aan de slag willen gaan. Al te vaak moeten we in onze helpdesk vaststellen dat we via officiële kanalen – rechtbank, inspectie – zelden werknemers zonder papieren kunnen helpen om hun rechten af te dwingen. Maar de strijd voor meer arbeidsrechten is nooit gevoerd in de rechtszaal alleen. Het Inspiratieboek ‘Arbeidsrechten Hebben Geen Grenzen’ kijkt over de grenzen en bundelt twaalf inspirerende praktijkvoorbeelden uit het buitenland, met een analyse van knelpunten en recepten voor succes, van het organiseren van werknemers zonder papieren.

OR.C.A. heeft het onderzoek voorafgaand aan het Inspiratieboek zelf uitgevoerd. We deden dat op basis transcripties van interviews die in 2003-2004 al zijn gehouden door PICUM¹ (voor de publicatie ‘Ten Ways to Protect Undocumented Workers’), desktop onderzoek en gesprekken met buitenlandse activisten. Daarnaast legden we een eerste versie van het boek voor aan Belgische vakbondsmensen die vertrouwd zijn met de situatie van werknemers zonder papieren. We kregen enthousiaste reacties en input om het boek nog bruikbaar te maken in de Belgische situatie. Om drukbezette activisten te motiveren om het boek ter hand te nemen, investeerden we in een mooie vormgeving. Het Inspiratieboek werd op 16 december voorgesteld aan de pers.

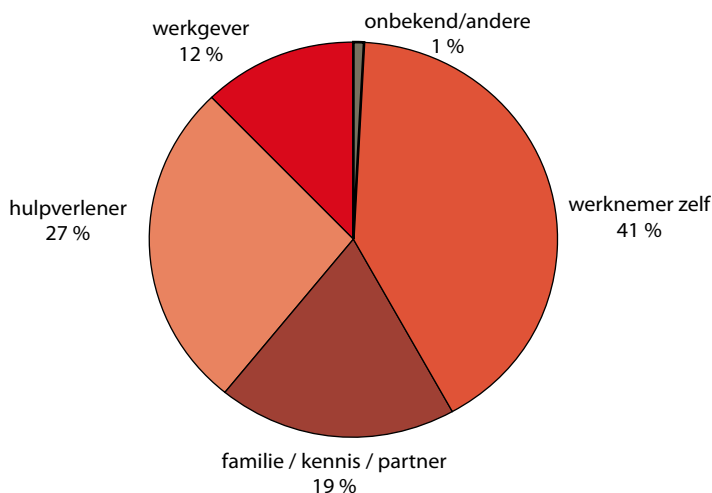
¹ Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants, www.picum.org

Helpdesk en hulpverlening

Aantal hulpvragen

Opnieuw steeg het aantal hulpvragen aan de helpdesk: in 2009 ontvingen we er 55 meer dan in 2008, in totaal 311. Het aantal hulpvragen wisselde heel erg doorheen het jaar. Het is niet altijd makkelijk om in te schatten waardoor dit wordt veroorzaakt. De mogelijkheid tot regularisatie was in elk geval verantwoordelijk voor een piek van september tot december. In diezelfde periode kregen we echter ook heel wat vragen rond arbeidsrechten, terwijl het in mei en juni, anders dan andere jaren, opvallend stil was.

Grafiek 1: Identiteit van de vraagstellers

Nog steeds worden we in het grootste deel van de gevallen rechtstreeks door de werknemers gecontacteerd. Vaak zijn zij wel doorgestuurd door sociale diensten. Ook de mond-aan-mondreclame brengt nog steeds werknemers zonder papieren naar onze helpdesk.

Opvallend is de grote stijging van het aantal werkgevers dat ons contacteerde (van 5% naar 12%). Dat heeft alles te maken met de regularisatie via werk (zie verder), waarin ook een grote rol voor de werkgevers weggelegd was. Ook werkgeversorganisaties en kennissen of advocaten van werkgevers hebben we in deze categorie ondergebracht. We kregen een aantal vragen in verband met dienstencheques; officieel zijn de families waar gepoetst wordt klanten van een dienstenchequebedrijf, maar vaak waren de families die ons belden in het verleden rechtstreekse werkgevers. We hebben deze vraagstellers dan ook als werkgever geklasseerd.

Waar we het hebben kunnen noteren, ging het in 147 hulpvragen om mannelijke werknemers, in 91 hulpvragen om vrouwelijke werknemers (soms een combinatie van beide).

Onder hulpverleners zijn naast sociale diensten ook leerkrachten, advocaten en een vakbondsafgevaardigde ondergebracht. De sociale diensten die ons contacteerden waren erg divers, en waren onder andere:

- Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW's)
- Integratiediensten en integratiecentra
- Centra voor hulp aan slachtoffers van mensenhandel
- Onafhankelijke organisaties voor hulp aan vreemdelingen, gezinsondersteuning, enzovoort.

Grafiek 2: Nationaliteit van de werknemers

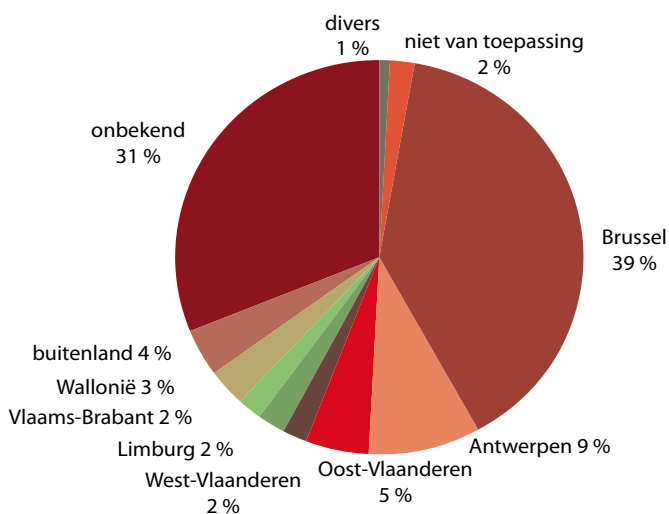
Latijns-Amerika	81
Nieuwe EU	50
Noord-Afrika	48
Azië	24
Afrika Sub-Sahara	23
Europa niet-EU en Turkije	20
Midden-Oosten	4
Belg en EU-15	2
Onbekend	59
TOTAAL	311

51 verschillende nationaliteiten telden we onder de werknemers die onze helpdesk in 2009 contacteerden. Net als in 2008 zijn de projecten die we uitvoerden af te lezen uit de cijfers van de nationaliteiten die ons contacteerden. Het project rond Spaanstalige migranten, maar meer nog de inspanningen van de medewerkster huishoudpersoneel om de Latino-gemeenschap te contacteren, zorgden ervoor dat 28 mensen uit deze gemeenschap onze hulp zochten, tegenover slechts 11 in 2008. Eenzelfde stijging zagen we bij de Filippijnen: 14 in 2009, tegenover slechts 2 in 2008.

Brazilianen zijn opnieuw de grootste groep, met 53 werknemers die onze hulp zochten, gevolgd door de Marokkanen met 36 werknemers.

We moeten hierbij wel vermelden dat we in deze grafiek het aantal werknemers hebben geteld waarover sprake was in de hulpvragen, en niet het aantal hulpvragen. Sommige vragen betroffen grote aantallen werknemers: één keer 15 Brazilianen, één keer 15 Bulgaren en één keer ging het over 8 Armeniërs. Alle andere vragen gingen meestal over 1, maximaal 3 werknemers.

Grafiek 3: Woonplaats werknemer

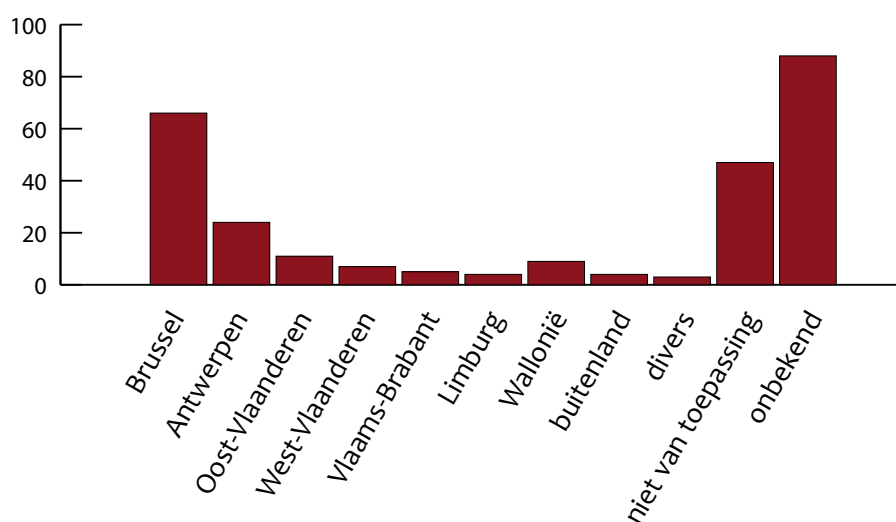
Er zijn weinig betekenisvolle verschuivingen in deze grafiek. Het leeuwendeel van de oproepen komt nog steeds uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, al is dat percentage iets gezakt. Ook dat is mogelijk toe te schrijven aan de regularisatieperiode, waarin we meer dan anders oproepen kregen uit heel Vlaanderen. We

gaan er wel van uit dat in het percentage ‘onbekend’ – bijvoorbeeld vragen die gesteld worden per email – een even groot aandeel uit Brussel komt, wat de Brusselse oproepen op minstens de helft van het totale aantal oproepen brengt.

We noteerden ook een lichte stijging van het aantal oproepen uit het buitenland. Soms kwamen die via internet bij ons terecht, en betrof het echt een vraag die over het buitenland ging. In dat geval verwezen we door naar competente organisaties in het land in kwestie, meestal organisaties die we kennen via het netwerk van PICUM.

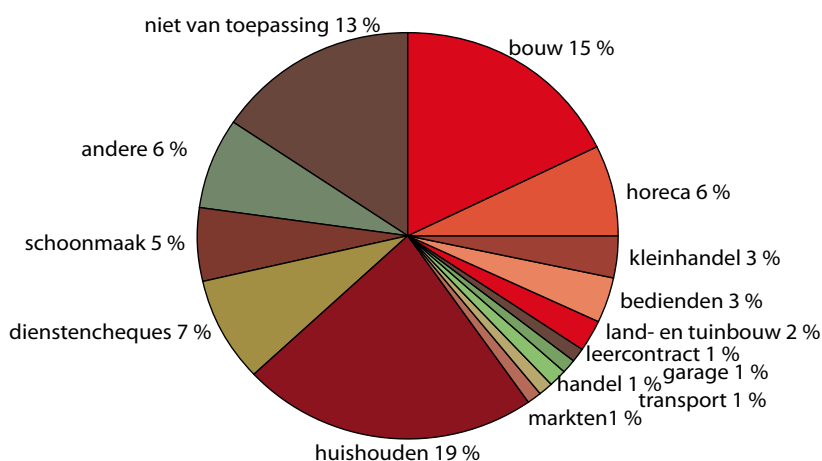
Maar we merkten ook een stijging van het aantal oproepen van werknemers met een verblijfsvergunning elders in Europa, die wilden weten of ze legaal konden werken in België. Dat is een fenomeen dat ook bij andere sociale diensten en in de media is gesignaleerd. Sommigen brengen het in verband met de regularisatiecampagne en het aanzuigeffect daarvan. Maar vermits het hier gaat om mensen die al een verblijfsvergunning in een EU-land hebben, willen we dit eerder toeschrijven aan de economische crisis. Die sloeg ongemeen hard toe in landen in het zuiden van Europa, waardoor heel wat migranten er hun werk verloren.

Grafiek 4: Plaats tewerkstelling

Deze grafiek verschilt, opnieuw zoals in eerdere jaren, van die over de woonplaats van de werknemers. Mensen die in Brussel wonen werken ook elders in België. Wanneer er ‘niet van toepassing’ wordt vermeld, gaat het om mensen die werkzoekend zijn en dus geen plaats van tewerkstelling hebben. ‘Divers’ betekent dat mensen op veel verschillende plaatsen hebben gewerkt voor eenzelfde werkgever. In deze grafiek kunnen sommige werknemers echter ook verschillende keren opgenomen zijn, als ze op verschillende plaatsen hebben gewerkt.

Grafiek 5: Sectoren van Tewerkstelling

Ook uit deze grafiek blijkt dat we afgelopen jaar intensief rond huishoudpersoneel hebben gewerkt. Huishoudelijk werk is in onze helpdesk in 2009 de grootste sector geworden, gevolgd door de bouwsector, die in vorige jaren de belangrijkste sector was. Qua percentage is het aandeel van huishoudpersoneel afgelopen jaar verdubbeld.

Onder 'andere' vonden we dit jaar onder meer: handel (vragen van zelfstandigen die een zaak wilden starten), installateurs van zwembaden, tenten voor evenementen en bakkerijmachines, een heftruckchauffeur, een manège, een vleesbedrijf, een foorkramer en één prostituee.

Grafiek 6.1: thema vraag

Mogelijkheid om legaal te werken	114	Wit werk zonder papieren	4
Loondiefstal	53	Huisvesting	3
Vraag naar werk	11	Risico's clandestien werk en zwartwerk (werknemer)	3
Arbeidsongeval	9	Lidmaatschap vakbond	3
Vragen in verband met zelfstandig werk	8	Opvolgen klacht	2
Administratieve problemen met werkvergunningen	8	Risico's clandestien werk en zwartwerk (werkgever)	2
Problemen bij schijnzelfstandigheid	7	Valse papieren	2
Ontslag	7	Controles door politie en inspectie	2
Problemen in een legale arbeidssituatie	6	Inschrijven als werkzoekende	2
Misbruik niet gespecificeerd	5	Andere	13
Sociale zekerheidsrechten	5	Onduidelijke vraag	4
Hoe omgaan met clandestiene tewerkstelling	5	Vraag over het buitenland	4
Algemene vraag naar rechten	4		
TOTAAL			278

De grootste verschuivingen in deze grafiek ten opzichte van vorig jaar, zijn toe te schrijven aan de regularisatie. Verderop analyseren we de vragen in verband met 'mogelijkheid tot legaal werk' meer in detail; meer dan de helft van die vragen naar legale mogelijkheden draaiden rond de regularisatie.

Vorig jaar steeg de 'vraag naar werk', een vraag waar OR.C.A. normaalgezien niet kan op ingaan, en konden we dat linken aan de geruchten over een nakende regularisatie voor wie over werk beschikte. Het aantal vragen naar werk is, misschien verrassend genoeg, dit jaar niet verder gestegen. De vraag naar werk zat wel vervat in een aantal vragen rond regularisatie via werk, zonder dat dit expliciet is genoteerd. Uitzonderlijk hebben we in het kader van de regularisatiecampagne wel een aantal werknemers proberen te oriënteren naar een werkgever, vooral dan huishoudsters. Jammer genoeg hadden onze inspanningen weinig resultaat. Vooral de vereiste kennis van het Nederlands of Frans bij reguliere jobs was een struikelblok.

We merkten dat binnen de vragen naar regularisatiemogelijkheden vaak andere problemen ter sprake kwamen; ontslag bij een vorige werkgever, loondiefstal, enzovoort. Het idee om een verblijfsvergunning toe te kennen op basis van een werkvergunning kende al een eerste experiment in de regelingen voor hongerstakers die in de loop van 2008 werden getroffen. Dit jaar zagen we in een aantal dossiers daar de mindere gevolgen van. Ex-hongerstakers zochten onze helpdesk op omdat ze geen loonfiches kregen en daarom hun arbeidskaart niet konden verlengen, ontslagen waren en hun verblijfsvergunning verloren waren omdat ze een week ziek waren geweest, en dergelijke meer. Deze mensen konden zich niet inschrijven bij VDAB, Actiris of FOREM, omdat ze daar met een arbeidskaart B geen recht toe hebben. De vragen rond 'inschrijving als werkzoekende' kunnen ook in die context geplaatst worden.

Dergelijke problemen hebben we geklasseerd onder 'problemen in een legale situatie' (vorig jaar noemden we deze categorie nog 'misbruik van werknemers met arbeidskaarten'). Opmerkelijk is dat we onder deze categorie niet alleen ex-hongerstakers terugvinden, maar ook een paar hooggeschoolde werknemers die bang waren hun verblijf te verliezen naar aanleiding van een ontslag. Wij blijven vaststellen dat het verbinden van een werk- en verblijfsvergunning met één bepaalde werkgever, werknemers in de problemen brengt. De nieuwe realiteit van meer kwetsbare werknemers met een arbeidskaart B, via de regelingen voor hongerstakers, overgangsmaatregelen voor nieuwe EU-burgers en de regularisatie via werk, zullen wij dan ook zeker op de voet blijven opvolgen.

Loondiefstal

Eén van de belangrijkste actiepunten van OR.C.A. is ingaan tegen de criminalisering van werknemers zonder papieren. Bovendien willen we erop wijzen dat arbeidsrechten basisrechten zijn, en dat het niet respecteren ervan een ernstig misdrijf is waar een krachtadig beleid tegenover moet staan. Daarom spreken we vanaf nu liever over 'loondiefstal', naar analogie met de Engelse term '**wage theft**', dan over 'achterstallige lonen'. Deze term maakt duidelijk wie er bij het niet-betalen van lonen aan werknemers zonder papieren slachtoffer is, en wie de dader. De term verwoordt volgens ons ook op een correcte manier de ernst van de overtreding. We duiden met die term alle situaties aan waarbij een werkgever een werknemer zijn of haar wettige loon ontzegt: door het afgesproken loon niet te betalen, maar ook door het minimumloon niet te respecteren of geen ontslagpremie, overuren en dergelijke uit te betalen.

Loondiefstal is het meest gemelde probleem aan OR.C.A.'s helpdesk wat schendingen van arbeidsrechten betreft. De 53 hulpvragen waarin sprake was van loondiefstal in 2009, sloegen meestal op lonen die niet werden uitbetaald zoals tevoren beloofd was. In één geval vroeg een werkneemster onze hulp om haar werkgever te overtuigen haar loon te verhogen tot het wettelijke minimumloon.

Een aantal specifieke situaties in 2009

Regularisatie

Van 15 september tot en met 15 december hadden mensen zonder wettig verblijf een aantal uitzonderlijke mogelijkheden om een regularisatie aan te vragen. Normaalgezien houdt OR.C.A. zich niet bezig met verblijfskwesties. Deze regularisatiecampagne voorzag echter, onder andere, de mogelijkheid voor mensen die in België aanwezig waren van voor 31 maart 2007 om zich te regulariseren, als ze in het bezit waren van een geldig arbeidscontract. Sinds die piste voor het eerst werd gelanceerd na de federale verkiezingen van 2007, heeft OR.C.A. actief voorstellen gedaan voor de uitwerking ervan, samen met de sociale partners en andere sociale organisaties.

Voor de regularisatiecampagne stelden we samen met het Franstalige CIRE een brochure op voor werknemers (in 5 talen) en voor werkgevers (in het Nederlands en het Frans). De brochures werden breed verspreid, onder andere via het netwerk van het Forum Asiel en Migraties en het Vlaams Minderhedencentrum. We kregen in de loop van de campagne dan ook heel wat vragen van werkgevers. Omdat er verhalen de ronde deden over valse contracten die voor veel geld aan wanhopige werknemers zonder papieren werden verkocht, hebben we ook een affiche gemaakt in verschillende talen die werknemers moest waarschuwen voor de risico's van dit soort praktijken (zie afbeelding).

De vragen in verband met regularisatie zijn in grafiek 6.1 opgenomen onder 'Mogelijkheid om legaal te werken.' De meeste vragen die ons gesteld werden gingen specifiek over de regularisatie via werk, andere vragen rond verblijfsregularisatie hebben we geklasseerd als 'vragen buiten thema'. Alleen voor huishoudpersoneel, naar wie we een extra inspanning hebben geleverd, hebben we ook af en toe het volledige dossier bekeken of meer algemene bijstand geleverd. Het echte opmaken van de dossiers en de opvolging ervan hebben we wel overgelaten aan gespecialiseerde eerstelijnsdiensten.

In onderstaande tabel worden de vragen naar legaal werk opgesplitst. Hieruit blijkt duidelijk dat de stijging van dit soort vragen helemaal is toe te schrijven aan de regularisatie.

Grafiek 6.2

Regularisatie	73
Legaal werk algemeen	27
Legaal werk voor nieuwe EU-burgers	11
Legaal werk voor asielzoekers	2
Legaal werk voor ex-hongerstakers	2

TOTAAL

114

Brasileuro

In de loop van de maanden januari-juni kregen we nog heel wat hulpvragen die te maken hadden met de zaak Brasileuro. Die vragen zijn meestal geregistreerd als vragen rond legaal werk en/of loondiefstal. Meer over Brasileuro is terug te vinden op pagina 4.

Grafiek 7: Behandeling van de hulpvragen

informereren	189	Het aantal hulpvragen in 2009 is sterk gestegen, en de stijging betrof haast uitsluitend vragen om informatie. Heel vaak waren het dan info-vragen rond de regularisatie.
doorverwijzen	38	Wanneer we zelf geen gevolg kunnen geven aan een bepaalde hulpvraag, proberen we waar mogelijk door te verwijzen. In het jaarverslag van 2008 gaven we hierover een uitgebreide toelichting. Soms betreft het mensen die al langs geweest zijn bij de vakbond; in dat geval verwijzen we hen terug. In drie gevallen (zie onder) moesten we tussenkomen om de juiste persoon bij de vakbond te vinden voor een bepaalde hulpvraag.
bemiddelen	28	Er waren ongeveer evenveel bemiddelingspogingen als vorig jaar, met iets minder succes: in 7 gevallen, goed voor 10 werknemers, konden we resultaat optekenen, voor een totaalbedrag van 7969 €. In twee gevallen werd het resultaat behaald door de werknemer zelf, dankzij het vernoemen van OR.C.A. bij de werkgever. In 8 gevallen hebben we opgetekend dat de bemiddeling niet geslaagd is, in de overige gevallen is de uitkomst ons onbekend omdat het contact met de werknemers verloren is gegaan.
opvolgen	14	Hulpvragen waar 'opvolgen' als nota bleef, waren cases waarin verdere actie nodig was, maar die om één of andere reden niet verder werden gezet. Net als vorig jaar noteerden we heel wat gevallen waar werknemers niet op de afspraak kwamen opdagen.
klacht	6	Zie toelichting
bemiddelen vakbond	3	Zie 'doorverwijzen'
opvolgen dossier	3	Dit zijn zaken waar het probleem zich niet situeerde tussen werknemer en werkgever, maar waar er bij allerlei instanties moest tussengekomen worden, bijvoorbeeld voor het verkrijgen van bepaalde sociale rechten of voor verblijfsdossiers gelinkt aan de werksituatie.
opvolgen klacht	3	In deze dossiers is de klacht al eerder ingediend, en wordt ons gevraagd om te helpen bij de opvolging ervan. Meestal gaat het dan om werknemers die zijn doorverwezen door centra voor hulp aan slachtoffers van mensenhandel.
attest voor regularisatie	3	Ter gelegenheid van de regularisatiecampagne vroegen verschillende mensen ons attesten dat ze in het verleden bij ons gepasseerd waren, of deelgenomen hadden aan een vorming.
geen gevolg	2	Enkel in zeer uitzonderlijke gevallen gaat OR.C.A. volstrekt niet in op hulpvragen. In dit geval ging het om een bedrijf dat een concurrerend bedrijf wilde aanklagen voor zwartwerk, en om een werkgever waar we vroeger mee in aanraking waren gekomen omwille van loondiefstal, die ons nu vroeg om tussen te komen bij een probleem met een klant die niet betaalde.
te checken	2	Dit zijn zaken waarin we er niet in geslaagd zijn om de eigenlijke hulpvraag te achterhalen (bijvoorbeeld boodschappen op het antwoord-apparaat waarvan we de beller niet meer kunnen bereiken).

mensenhandel	1	In één zaak besliste de auditeur na een klacht die via ons was ingediend om de werknemers het statuut slachtoffer van mensenhandel toe te kennen. Deze werknemers worden verder begeleid door een gespecialiseerd centrum.
structurele kwesties	1	We noteren 'structurele kwesties' als het gaat om vragen van collega-hulpverleners die een meer structureel standpunt behoeven, en waarin onze mening wordt gevraagd. In dit geval ging het om het betalen van belastingen door werknemers zonder papieren.

Klacht indienen of niet?

Van bij het begin van onze werking hebben we geprobeerd om rechten van werknemers af te dwingen via officiële kanalen. Vooral in het Brussels hebben we in de loop van de jaren een aantal vaste contacten opgebouwd met inspectiediensten.

Hoewel verschillende inspecteurs de bereidheid tonen om werknemers te horen en klachten te ontvangen, moeten we vaststellen dat wat er nadien met die klachten gebeurt, in veel gevallen weinig zoden aan de dijk zet. Dat heeft verschillende redenen, waar we als NGO nog niet altijd de vinger op kunnen leggen.

Zo stellen we, in dossiers die wij hebben behartigd, vast dat de inspectie Toezicht op de Sociale Wetten, die meestal bevoegd is voor de problemen waar we mee te maken krijgen, klachten soms op een hoogst formele manier afhandelt. Er wordt een brief verstuurd naar de werkgever voor verhoor, maar wanneer die onbeantwoord blijft, worden er nauwelijks verdere onderzoeksdaden verricht. We hebben meerdere keren moeten vaststellen dat in het Proces Verbaal dat wordt overgemaakt aan het arbeidsauditoraat, de klacht van de werknemer en de bewijzen waarover hij of zij beschikte, zelfs niet vermeld werden. Dat betekent dat de arbeidsauditeur niet eens op de hoogte gesteld wordt van de eigenlijke aanleiding van het dossier.

Hoewel de inspectie Toezicht op de Sociale Wetten de bevoegdheid heeft om inbreuken te regulariseren zonder langs het arbeidsauditoraat te passeren, wordt dat - volgens informatie die wij verkregen - bij clandestiene tewerkstelling nooit gedaan. Er zouden interne richtlijnen zijn dat er steeds een PV moet opgemaakt worden als er werknemers zonder papieren in het spel zijn. Dat betekent dat elke klacht, ook als het gaat om een dispuut over 400 of 500 euro, door de gerechtelijke malle-molen moet. Jammer genoeg worden dergelijke klachten gemakkelijk geseponeerd, terwijl ze via een regularisatie onder druk van een inspecteur misschien wel hadden kunnen opgelost worden. Hetzelfde geldt voor zaken waarin er wel duidelijk bewijsmateriaal is, maar te weinig om zeker te zijn van de uitkomst als de zaak voor de rechtbank zou komen. In 2008 is een inspecteur er bij uitzondering één keer in geslaagd om een werkgever te overhalen om 5000 € achterstallig loon, met bijhorende sociale bijdragen, te regulariseren. Jammer genoeg hoorden we dat die goede praktijk niet voor herhaling vatbaar was, omwille van de interne richtlijnen.

Andere inspectiediensten kunnen dan weer niet adequaat reageren omdat ze onderbemand zijn. Een schrijnend voorbeeld wordt beschreven in het kadertje verderop (Fernando).

We merken ook dat werknemers die zonder hulp van een sociale dienst (bv. OR.C.A.) of een advocaat klacht indienen, nauwelijks informatie krijgen over wat ze moeten doen om hun rechten te bekomen. Zij geloven vaak dat ze door het indienen van een klacht hun achterstallige loon kunnen recupereren, maar er wordt hen zelfs niet altijd verteld dat ze best professionele hulp zoeken om hun rechten te vrijwaren. Voor een individuele, buitenlandse werknemer is het ondoenbaar om op eigen houtje de weg te vinden in de juridische procedures. Enkel wie het statuut slachtoffer van mensenhandel krijgt, krijgt automatisch professionele begeleiding. Nochtans zorgen klachten van werknemers ervoor dat inspectiediensten bepaalde malafide

praktijken op het spoor kunnen komen, en lijkt het ons daarom enkel correct om die werknemers op weg te zetten naar een goede begeleiding.

Moeten we mensen dan aanraden om klacht in te dienen of niet? In gevallen zoals de zaak van Fernando hebben we in elk geval ernstig het gevoel van tegenover de werknemers die onze hulp hebben gezocht, en die we hebben aangeraden om naar de inspectie te stappen, tekort te schieten. We gaan dan ook iets minder snel dan in het begin van onze werking over tot het indienen van een klacht. We proberen de werknemers duidelijk in te lichten over de kans op slagen van gerechtelijke stappen. Desondanks zijn er nog steeds werknemers die met volle overtuiging en uit principe een officiële klacht indienen, en zijn er ook nog steeds zaken waarin wij menen dat een klacht indienen de enige juiste optie is.

Voor burgerlijke procedures zijn de dossiers vaak te zwak, omdat de werknemer dan volledig zelf moet instaan voor de bewijslast. Met dergelijke procedures hebben we dus minder ervaring.

Het is moeilijk om vanuit onze fragmentarische ervaring in te schatten hoezeer deze praktijken gemeengoed zijn in heel België. Onze ervaring komt vooral uit het Brusselse arrondissement. We denken echter dat in Brussel de gevoeligheid voor de situatie van werknemers zonder papieren groter is dan elders in België, gezien de autoriteiten in het hoofdstedelijke gewest veel meer met dit soort situaties in aanraking komen. We hopen via onderzoek en samenwerking met andere eerstelijnsdiensten in de komende jaren een meer structureel zicht te krijgen op hoe het handhavingsbeleid omgaat met de bescherming van de rechten van werknemers zonder papieren, zodat we gefundeerde aanbevelingen kunnen formuleren.

Fernando

In juni werden we gecontacteerd door Fernando, een Braziliaan. Hij had zo'n 4000 euro tegoed van zijn werkgever, die regelmatig werkte als onderaannemer voor Belgische bedrijven in de bouwsector (pleister- en plafondwerken).

Voordat hij bij OR.C.A. passeerde, had Fernando zelf geprobeerd om zijn conflict met zijn werkgever te regelen. Hij had de sleutels van de bedrijfsauto bijgehouden, en stelde aan zijn werkgever voor om die sleutels te ruilen voor het achterstallige loon. Op het moment van de afspraak bleek de werkgever vergezeld van een aantal zware jongens, die Fernando in elkaar sloegen.

Die feiten leken ons dusdanig ernstig, dat we voorstelden om meteen de inspectie in te schakelen. Fernando was akkoord, want hij was danig overstuur door wat er gebeurd was. We gaven het nummer van Fernando door aan de sociale inspectiediensten, die beloofden om hem zelf op te bellen voor een afspraak.

Verschillende keren kwam Fernando nadien bij ons langs om te zeggen dat hij nog niets had gehoord. We spraken de inspectiediensten verscheidende keren in het najaar, en telkens bleek dat zij hem nog steeds niet opgebeld hadden, wegens 'te veel werk'. Fernando konden we ondertussen zelf niet meer telefonisch bereiken. Toen de inspecteurs Fernando probeerden te contacteren in februari, lukte dat dan ook niet.

Ondanks de ernst van zijn klacht en het hoge bedrag aan lonen dat van hem gestolen was, is er in het dossier van Fernando uiteindelijk dus helemaal niets ondernomen.

Algemeen

Juridische handleiding

De complexe regels in verband met arbeidsrecht en vreemdelingenrecht maken het erg moeilijk voor hulpverleners, ook juridische hulpverleners bij de vakbond en medewerkers van OR.C.A. zelf, om werknemers zonder papieren bij te staan als hun arbeidsrechten worden geschonden. Daarom hebben we besloten om een juridische handleiding voor eerstelijns werkers te laten maken, met steun van het Triodos Fonds. De handleiding wordt gemaakt door een advocaat. De publicatie wordt verwacht in 2010.

Heruitgave rechtengids

Ook voor werknemers zelf werken we voortdurend aan adequate en up-to-date informatie. In 2009 kwamen we tot een akkoord met CIRE, ABVV en ACV om een heruitgave te maken van de Rechtengids voor Werknemers Zonder Papieren uit 2006. De gids zal nu ook actief verspreid worden in Wallonië, met een aangepaste adreslijst. De heruitgave werd gelanceerd in januari 2010.

Eerste Hulp bij Schendingen van Arbeidsrechten

In 2009 hebben we samen met de Brusselse Welzijnsraad een overleg opgestart met eerstelijnsdiensten in het Brusselse over de identificatie van misbruik en een 'Eerste Hulp' in dergelijke gevallen. We zetten dit overleg verder in 2010, en zullen in zoverre er middelen beschikbaar zijn, ook werken aan een aantal instrumenten voor eerstelijns werkers rond arbeidsrechten.

OR.C.A.'S NETWERK

Vakbonden

De samenwerking met de vakbonden is een rode draad doorheen OR.C.A.'s werking. Zowel voor hulpverlening, acties naar werknemers en naar het grote publiek, als voor beleidswerk zoeken we telkens opnieuw naar de geschikte partners binnen de vakbond. Dit werpt duidelijk vruchten af, en OR.C.A. heeft zich zowel bij ABVV als bij ACV kunnen bewijzen als een betrouwbare partner die informatie en expertise aanlevert waarover de vakbond zelf niet altijd beschikt.

OR.C.A. is in voortdurende communicatie met vakbondsmensen op verschillende niveaus. De contacten gebeuren in het kader van individuele dienstverlening, voor specifieke projecten, en ook op meer institutioneel niveau en voor beleidswerk. Daarnaast maakt OR.C.A. deel uit van de werkgroep migratie bij het Brusselse ACV.

Heel wat contacten in 2009 hadden plaats in het kader van

- De realisatie van het Inspiratieboek
- Ons werk rond huishoudpersoneel
- De zaak Brasileuro
- De regularisatiecampagne

Inspiratieboek voor het organiseren van werknemers zonder papieren

Eens een eerste versie was afgewerkt, hebben we ons Inspiratieboek (zie hoofdstuk 1) aan verschillende vakbondsmensen voorgelegd. Het ging om mensen uit ABVV en ACV, zowel van de interprofessionele werking als uit de sectoren.

We hebben met deze mensen besproken wat ze van het boek vonden, en welke stukken ze relevant vonden voor hun werking. We kregen over het algemeen enthousiaste reacties, en iedereen bleek andere passages uit het boek te pikken. De terreinmensen bevestigden dat ze het boek 'inspirerend' vonden. We leidden daaruit af dat het boek, als we het maar konden gelezen krijgen door de juiste mensen, zijn doel bereikte. We hebben dan ook geïnvesteerd in een aantrekkelijke layout, die mensen kan overhalen om het boek vast te nemen en te lezen.

Naar aanleiding van de bespreking van het boek zijn er met verschillende mensen verdere afspraken gemaakt:

- Eind september hebben we het Inspiratieboek voorgesteld aan de werknemers zonder papieren die deel uitmaken van het 'Comité des Sans Papiers' van ACV Brussel. Zij hebben geïnteresseerd geluisterd en vooral de moeilijkheden voor het organiseren van werknemers zonder papieren bevestigd die in het boek aan bod komen.
- Bij ACV Antwerpen hebben we op 6 oktober het Inspiratieboek voorgesteld in een workshop in het kader van de 'Waardig Werk Campagne'. Naar aanleiding daarvan zijn verdere afspraken gemaakt voor 2010.
- Met FGTB Wallonië werden concrete afspraken gemaakt om een seminarie rond het organiseren van werknemers zonder papieren te plannen in de loop van 2010.

Het boek werd op 16 december voorgesteld aan de pers. Ook op die voorstelling kwamen vakbondsmensen aan het woord, met name van ACV Brussel en van de dienst grensarbeiders van het ABVV.

Huishoudpersoneel

In het kader van ons onderzoek naar meer legale mogelijkheden voor huishoudpersoneel, hebben we contact opgenomen met vakbondsmensen van ACV en ABVV uit de genderwerking en de sectoren Voeding en Diensten. We bespraken hun standpunten en activiteiten op het vlak van huishoudpersoneel. Daarnaast bespraken we met hen het lopende onderhandelingsproces binnen de Internationale Arbeidsorganisatie voor een nieuw regelgevend instrument rond huishoudelijk werk. Het is dat onderhandelingsproces dat maakt dat binnen de vakbonden, en ook binnen de overheid, de meestal onderbelichte sector van huishoudelijk werk net iets meer aandacht dan anders krijgt.

We bespraken samen met het ACV en Wereldsolidariteit de enquête die de Internationale Arbeidsorganisatie naar de sociale partners had gestuurd. Het ABVV faciliteerde in het najaar voor ons een deelname aan een seminarie rond vrouwen en werk van het Internationaal Vakverbond (IVV).

Voor de regularisatie bekeken we met beide vakbonden in welke mate zij huishoudpersoneel konden bijstaan bij problemen. Beide vakbonden hebben in het kader van de regularisatiecampagne permanenties georganiseerd, vooral in Brussel, in het bijzonder voor werknemers zonder papieren die op basis van een arbeidscontract hun situatie wilden regulariseren.

In het kader van de IAO-onderhandelingen schreven we in 2009 een project om buitenlandse huishoudsters de kans te geven hun stem te laten horen. Op die manier willen we niet alleen de vrouwen zelf en het grote publiek sensibiliseren, maar ook een kiem leggen voor een beter contact van de vakbonden met het huishoudpersoneel.

Jammer genoeg werd het project door verschillende financiers afgekeurd, ondanks lovende commentaren. Toen we eind 2009 aankondigden dat we onze plannen rond huishoudelijk personeel in 2010 moesten terugschroeven, kregen we van zowel ABVV als ACV spontaan het aanbod om ons te helpen de plannen toch te realiseren. We kregen financiële steun en ondersteuning bij de verdere zoektocht naar middelen. Daardoor hebben we in 2010 nog steeds een medewerkster huishoudpersoneel, die we indien (financieel) mogelijk minstens tot eind 2011 willen in dienst houden.

Andere organisaties

Nationaal

Ook buiten de vakbonden werkt OR.C.A. aan een sterk netwerk. Het is de samenwerking met anderen die ons toelaat om een maximum aan resultaat te behalen met een minimum aan middelen. Een aantal interessante internationale contacten helpen ons de Belgische realiteit te linken aan de Europese en de mondiale evoluties.

OR.C.A.'s expertise werd in 2009 aangezocht door de volgende organisaties en voor de volgende evenementen:

- Voor het seminarie 'Migratie en Waardig Werk' van Progress Lawyers Network op 6 maart gaf OR.C.A. een presentatie samen met een Colombiaanse werknemer.
- Welzijnszorg nodigde ons uit om expertisepartner te worden in de campagne rond arbeid die de organisatie voert in 2009-2010. Vooral in 2010 zal de focus (onder meer) liggen op de situatie van werknemers zonder papieren. In 2009 namen we al deel aan de vergaderingen van de expertgroep die het inhoudelijke luik van de campagne voorbereidde.
- CEMIS, het Centrum voor Migratie en Interculturele Studies (Universiteit Antwerpen), verzocht ons om deel te nemen aan een werkgroep 'mensenhandel' voor het colloquium rond integratie in Vlaanderen dat is gepland in november 2010.
- Het Open Doekfestival in Turnhout van het ACW nodigde ons uit voor een toelichting bij twee films rond huishoudelijk werk op 29 april.
- De Federale Overheidsdienst Werk contacteerde ons om als spreker een bijdrage te leveren aan het colloquium rond huishoudelijk werk dat zij organiseerden op 14 mei.
- IOM (International Organisation for Migration) zocht ons aan voor een project om Brazilianen te informeren over hun rechten in het najaar van 2009. OR.C.A. nam niet actief deel aan dit project, maar nam wel deel aan de vergaderingen van het opvolgingscomité. OR.C.A.'s Portugeestalig materiaal werd ook gebruikt om de Braziliaanse hulpvragers te informeren.
- Het Vrouwen Overleg Komitee VOK nodigde ons opnieuw uit om deel te nemen aan een workshop op hun jaarlijkse vrouwendag op 11 november, die dit keer handelde rond 'zorg'. Ook daar nodigden we een Boliviaanse huishoudster uit om zelf haar verhaal te komen vertellen.

De Vlaamse integratiesector en het Forum Asiel en Migraties (FAM)

OR.C.A. is lid van het Forum Asiel en Migraties op federaal niveau en is nauw betrokken bij de werking rond mensen zonder wettig verblijf binnen de Vlaamse integratiesector. Wanneer het om thema's gaat die met arbeid te maken hebben, treedt OR.C.A. op als expert binnen deze beide netwerken. Zo hebben we voor de regularisatiecampagne heel nauw samengewerkt met de verantwoordelijke voor het thema bij het VMC en hebben we deelgenomen aan de vergaderingen van het FAM wanneer de regelgeving voor de regularisatie via werk moest besproken worden.

We hebben een fiche rond werk aangeleverd voor een infobrochure voor mensen zonder wettig verblijf van het VMC.

OR.C.A. onderhoudt ook een erg goed contact met het Franstalige CIRE (Coordination et Initiative pour et avec les Réfugiés et les Etrangers), onder andere binnen het FAM, zoals blijkt uit onze samenwerking rond de rechtengids en de zaak Brasileiro.

11.11.11

OR.C.A. is ervan overtuigd dat een beter inzicht in de mondiale arbeidsmarkt cruciaal is om structurele oplossingen te vinden voor de problemen die de clandestiene arbeidsmarkt met zich meebrengt. Er moet gewerkt worden aan de oorzaken van uitbuiting en aan mogelijke alternatieven. Daarom hebben we op 26 maart een workshop gegeven rond migratie en ontwikkeling bij 11.11.11, en hebben we ook het lidmaatschap van 11.11.11 aangevraagd.

In september leverden we in het kader van de Waardig Werkcampagne van 11.11.11 een bijdrage aan 11.11.11-wandelingen in Brussel en in Sint-Niklaas.

Internationaal

PICUM

De meeste internationale contacten van OR.C.A. verlopen via PICUM. OR.C.A. heeft de afgelopen jaren verschillende keren deelgenomen aan internationale evenementen in naam van PICUM. Zo hebben we in 2009:

- Een presentatie gegeven tijdens een seminarie rond mensenhandel en vakbonden in Kiev, Oekraïne in januari, georganiseerd door de Internationale Arbeidsorganisatie.
- Deelgenomen aan PICUMs Algemene Vergadering en een workshop rond irreguliere migranten in Londen in maart.
- Deelgenomen aan twee bijeenkomsten van een expertgroep voor een project dat geleid wordt door de Nederlandse organisatie Aim for Human Rights (zie verder: 'beleid').
- Opnieuw deelgenomen aan de zomerbijeenkomst van TFMI, waarvoor we via PICUM geselecteerd waren. TFMI is een netwerk voor 'young leaders on migration and integration' van het German Marshall Fund en de Robert Bosch Stiftung, dat in 2009 voor het tweede jaar op rij doorging, dit keer in Texas. Het forum laat ons toe om interessante internationale contacten te leggen op een informele manier, en we bezochten Amerikaanse organisaties die ons extra inzicht en informatie gaven voor het Inspiratieboek dat we aan het maken waren (zie boven). In 2010 vindt het forum plaats in Izmir, Turkije en zijn er ook doorheen het jaar heel wat activiteiten en uitwisselingen gepland.
- In november waren we ook aanwezig in Athene op het People's Global Action forum in de marge van het Global Forum on Migration and Development.

Eurostep

Het internationaal consortium van vooral Noord-Zuidorganisaties Eurostep nodigde ons uit om een bijdrage te leveren voor het Belgische luik van het jaarlijkse Social Watch-rapport, dat dit keer rond migratie handelde. Dit rapport werd gelanceerd in december.

BELEIDSWERK

Contacten met administraties en ministeries

Heel wat van OR.C.A.'s activiteiten in 2009 gingen gepaard met contacten met bevoegde kabinetten en administraties. Soms gebeurde dit samen met de vakbonden, soms traden we op als expert binnen het Forum Asiel en Migraties (FAM) waar we lid van zijn, en soms hadden we contacten op eigen initiatief.

De belangrijkste thema's waar ons beleidswerk op focust zijn legale alternatieven voor clandestien werk en het beter afdwingbaar maken van arbeidsrechten voor werknemers zonder papieren. Dit jaar vertaalde dat zich in ontmoetingen met beleidsmakers rond de regularisatie via werk en Brasileuro, rond huishoudelijk werk en rond fraudebestrijding. Hiervoor hadden we contacten op alle beleidsniveaus: federaal, regionaal (Brussel en Vlaanderen) en in het kader van ons werk met PICUM af en toe ook Europees. We hadden zowel contacten met ministeries als met bevoegde administraties en verantwoordelijken van diensten zoals de VDAB.

Daarnaast namen we deel aan ontmoetingen in het kader van de campagne arbeid van Welzijnzorg in het najaar, met minister Courard (maatschappelijke integratie), ministers Milquet (Federaal minister van Werk) en premier Leterme, en Vlaams Minister-President Peeters samen met Vlaams Minister van Werk Muyters.

Aim for Human Rights: het anti-mensenhandelbeleid en mensenrechten

Deze Nederlandse organisatie leidt een project waarin gewerkt wordt aan een Impact Assessment Tool om de gevolgen te meten van het beleid rond mensenhandel voor de mensenrechten van de betrokken slachtoffers, en van andere groepen die door dat beleid worden geraakt, zoals bijvoorbeeld arbeidsmigranten. OR.C.A. is lid van een expertgroep die in de loop van 2009-2010 drie keer zal samenkomen om de vorderingen van het project te bespreken. In 2009 waren er vergaderingen in Utrecht en Praag. Het project helpt ons om expertise op te doen die we kunnen gebruiken om in de toekomst onze standpunten rond mensenhandel en het mensenhandelbeleid te bepalen.

Ethische code

In 2006 keurde de Algemene Vergadering van OR.C.A. een visietekst goed waarin werd omschreven vanuit welke uitgangspunten we de werking van OR.C.A. vorm geven. Daarin hebben we gesteld dat OR.C.A. voluit gaat voor een solidaire samenleving, waarin normen en voorzieningen op het vlak van arbeid, sociale zekerheid en veiligheid en gezondheid op het werk een blijvende noodzaak zijn.

We hebben vastgesteld dat een dergelijke visie, als we consequent willen zijn, de leden van OR.C.A. zowel op professioneel als op privégebied voor uitdagingen plaatst. Geconfronteerd met werknemers zonder papieren die werk nodig hebben om te kunnen overleven, is het niet altijd makkelijk om niet zelf betrokken te geraken bij de organisatie van informele tewerkstelling. Om maar te zwijgen van de cultuur van ‘zwartwerk’ in onze samenleving, die maakt dat we voortdurend aanbiedingen krijgen van goedkope diensten, waar geen belastingen of sociale zekerheidsbijdragen op worden betaald, en waarbij we niet weten of de rechten van de werknemers worden gerespecteerd.

OR.C.A. heeft besloten om zichzelf een ethische code op te leggen die bepaalt dat leden, medewerkers en vrijwilligers zich ertoe verbinden om zowel professioneel als privé niet willens en wetens beroep te doen op tewerkstelling waarbij arbeidsrechten worden geschonden of sociale fraude (zie verklarende woordenlijst) wordt gepleegd. De ethische code werd goedgekeurd door de Algemene Vergadering van april 2009.

OR.C.A. neemt zich bovendien voor om deze ethische code uit te dragen naar andere organisaties die stellen bekommerd te zijn om waardig werk en een solidaire samenleving. De ethische code is terug te vinden op onze website. Ze is ook nuttig voor elke lezer-consument van dit jaarverslag.

Huishoudpersoneel

In 2009 werkten we aan een onderzoek naar legale en waardige alternatieven voor de tewerkstelling van buitenlands huishoudpersoneel. In dat kader voerde de medewerkster huishoudpersoneel gesprekken met werkgevers, werknemers en bevoegde instanties.

Het rapport, met aanbevelingen, wordt gepubliceerd in 2010.

ERKENNING EN WEERKLANK

We durven met gerust hart te stellen dat OR.C.A. in de afgelopen jaren brede erkenning heeft gekregen van sociale organisaties, beleidsmakers en vakbonden. In 2009 zijn we ook duidelijk vaker in de media geweest.

OR.C.A. in de media

Een greep uit OR.C.A.'s verschijningen in de media in 2009:

- Op het VRT Televisiejournaal van 3 februari naar aanleiding van de goedkeuring van de Europese richtlijn voor sancties voor werkgevers van werknemers zonder papieren in januari.
- Een tussenkomst op VRT Radio naar aanleiding van de manifestatie rond Brasileuro op 2 juni.
- Een interview over Oost-Europese werknemers in Brussel op TV Brussel in november.
- Een uitgebreid artikel in De Morgen van 10 november naar aanleiding van berichten over valse contracten in de regularisatiecampagne.
- Naar aanleiding van onze projecten rond huishoudpersoneel hebben we deelgenomen aan uitzendingen van verschillende vrije radio's in het Brusselse (zie boven). Daarnaast werden we ook gecontacteerd door Brusselse radio's voor hun programma's rond mensen zonder papieren.

OR.C.A. wordt systematisch gecontacteerd door journalisten van radio, televisie en geschreven pers die op zoek zijn naar informatie over arbeidsrechten van clandestiene werknemers en de realiteit op de clandestiene arbeidsmarkt.

OR.C.A. stuurde in 2009 persberichten uit rond de zaak Brasileuro (samen met CIRE, vakbonden ACV en ABVV en Abraço) en voor de lancering van het Inspiratieboek (zie boven).

OR.C.A. in de prijzen

In 2009 ontving OR.C.A. de prijs 'Nieuwe Mensen, Nieuwe Kansen' van de Koning Boudewijnstichting. OR.C.A. werd bovendien genomineerd voor de prijs 'Armoede Uitsluiten' van Welzijnszorg vzw.

VERKLARENDE WOORDENLIJST

Deze lijst geeft aan op welke manier we bepaalde termen in dit jaarverslag gebruiken. Het is mogelijk dat bepaalde termen een iets andere definitie krijgen dan gangbaar is.

Arbeidskaart: de vergunning waarover een buitenlandse werknemer zonder permanente verblijfsvergunning moet beschikken om legaal te werken in België. Er bestaat een arbeidskaart B (voor werknemers die nog niet op een andere manier over een verblijfsvergunning beschikken en dus op basis van hun werk een legaal verblijf krijgen), een arbeidskaart C (voor werknemers die al via een andere weg beschikken over een tijdelijk legaal verblijf, bijvoorbeeld asielzoekers en buitenlandse studenten) en een arbeidskaart A (die werknemers die al verschillende jaren werken met een arbeidskaart B recht geeft op een onbeperkte toegang tot de arbeidsmarkt). Niet-EU burgers met een permanente verblijfsvergunning zijn vrijgesteld van het hebben van een arbeidskaart.

Arbeidsvergunning: de vergunning waarover een werkgever moet beschikken om werknemers van buiten de EU in dienst te mogen nemen. Gaat samen met een arbeidskaart B voor de werknemer.

Clandestiene arbeid, clandestiene arbeidsmigranten: werk door buitenlandse werknemers die daarvoor niet de juiste vergunningen hebben. Synoniem van ‘werknemers zonder papieren’.

Inspectiediensten: in België zijn verschillende inspectiediensten bevoegd om arbeidssituaties te controleren. De Inspectie Toezicht op de Sociale Wetten controleert alle regels in verband met arbeidsomstandigheden, ontslag, en dergelijke meer. De Sociale Inspectie valt onder de Administratie van de Sociale Zekerheid en gaat na of er al dan niet sprake is van een arbeidsrelatie die een plicht om sociale zekerheidsbijdragen te betalen met zich meebrengt. Daarnaast zijn er nog regionale inspecties, onder andere bevoegd voor de controle van arbeidskaarten, en nog een aantal meer specifieke inspectiediensten. Meer informatie op de websites van de bevoegde administraties.

Huishoudpersoneel, huishoudsters, huishoudbedienden: alle werknemers die in dienst van een privé-gezin, onder welk statuut ook, taken verrichten in het huishouden van die familie in ruil voor een loon. Dat gaat van poetsen over de volledige organisatie van het huishouden tot kinderoppas en de zorg voor andere familieleden.

Loondiefstal: alle situaties waarbij een werkgever een werknemer zijn of haar wettige loon ontzegt: door het afgesproken loon niet te betalen, maar ook door het minimumloon niet te respecteren of geen ontslagpremie, overuren en dergelijke uit te betalen. Zie ook pagina 10.

Mensen zonder papieren, mensen zonder wettig verblijf: buitenlanders zonder verblijfsvergunning.

NGO: formele organisatie die niet afhankelijk is van de overheid, en ook geen vakbond is of zich zo niet noemt.

Regularisatie (1), verblijfsregularisatie: procedure waarbij iemand zonder verblijfsvergunning zijn of haar verblijfstatus kan regulariseren.

Regularisatie (2): in sommige situaties kunnen inspectiediensten inbreuken op het sociaal recht laten rechtzetten door de werkgever, zonder te verbaliseren of via de rechtbank te passeren. In dat geval worden inbreuken - bijvoorbeeld niet-betaalde lonen - ‘geregulariseerd’.

Sociale fraude: allerlei vormen van arbeid waarbij de regels van ons socialezekerheidssysteem en het sociaal recht met de voeten worden getreden. In onze publicaties maken we een onderscheid tussen sociale fraude (zwartwerk en schendingen van arbeidsrechten) en de overtreding van regels rond migratie (zoals het tewerkstellen van werknemers zonder verblijfsvergunning).

Status (legale status, migratiestatus): het statuut dat iemand heeft volgens de migratiewetgeving: zonder vergunning om in een bepaald land te verblijven (zonder ‘papieren’), met een tijdelijke vergunning, een permanente vergunning, enzovoort.

Werknemers zonder papieren, werk zonder papieren: buitenlandse werknemers die niet over de juiste vergunningen beschikken om legaal te werken. Meestal, maar niet altijd, hebben ze ook geen verblijfsvergunning. Meestal, maar niet altijd, werken ze zwart. Synoniem van ‘clandestiene arbeidsmigranten’ en ‘clandestiene arbeid’. De term ‘illegale vreemdeling’, ‘illegale werknemer’ of ‘illegaal werk’ wensen wij niet te gebruiken omwille van de criminaliserende bijklank.

Werkvergunning: deze term bestaat niet in de Belgische wetgeving. Daarom gebruiken wij hem als verzamelterm voor alle vergunningen waar zelfstandigen, werkgevers en werknemers over moeten beschikken om als niet-EU-burgers legaal te kunnen werken.

Zwartwerk: werk dat niet is aangegeven bij belastingen en sociale zekerheid. Het overgrote deel van het zwartwerk in België wordt gedaan door werknemers mét papieren (en meestal met de Belgische nationaliteit).

INHOUD

INLEIDING	1
WERKEN MET DE DOELGROEP	2
Projecten en activiteiten	2
<i>De Spaanstalige gemeenschap</i>	2
<i>Vormingen in samenwerking met de Meeting</i>	3
<i>Huishoudpersoneel</i>	3
<i>Brasileuro</i>	4
<i>Inspiratieboek 'Arbeidsrechten hebben geen grenzen'</i>	5
Helpdesk en hulpverlening	6
Aantal hulpvragen	6
Grafiek 1: Identiteit van de vraagstellers	6
Grafiek 2: Nationaliteit van de werknemers	7
Grafiek 3: Woonplaats werknemer	7
Grafiek 4: Plaats tewerkstelling	8
Grafiek 5: Sectoren van Tewerkstelling	9
Grafiek 6.1: thema vraag	9
Loondiefstal	10
Een aantal specifieke situaties in 2009	11
Regularisatie.....	11
Brasileuro.....	11
Grafiek 7: Behandeling van de hulpvragen.....	12
Klacht indienen of niet?.....	13
Algemeen	15
Juridische handleiding	15
Heruitgave rechtengids	15
Eerste Hulp bij Schendingen van Arbeidsrechten	15
OR.C.A.'S NETWERK.....	16
Vakbonden	16
<i>Inspiratieboek voor het organiseren van werknemers zonder papieren</i>	16
<i>Huishoudpersoneel (2010)</i>	17
Andere organisaties	18
Nationaal.....	18
<i>De Vlaamse integratiesector en het Forum Asiel en Migraties</i>	18
11.11.11	19
Internationaal	19
PICUM.....	19
Eurostep	19
BELEIDSWERK	20
Contacten met administraties en ministeries	20
Aim for Human Rights: het anti-mensenhandelbeleid en mensenrechten.....	20
Ethische code	21
ERKENNING EN WEERKLANK.....	22
OR.C.A. in de media	22
OR.C.A. in de prijzen	22
VERKLARENDE WOORDENLIJST	23

